

واگیر و سرایت بیماری

بعد از ذکر احتمالات در ظهور معنای تعبیر «لاعدوی»، به برخی روایات اشاره کردیم که مفاد آنها پذیرش واگیر و سرایت بیماری است مثل روایاتی که بر جواز فرار از وبا وارد شده بود و به برخی روایات که ظاهر آنها معارض بود را نیز نقل کردیم و وجه جمع بین این دو دسته روایت را بیان کردیم.

این دسته از روایات بیشتر تعریض به اهل سنت است که روایاتی را در منع فرار از طاعون و وبا ذکر نقل کرده‌اند و از این روایات حرمت فرار از طاعون را استنباط کرده‌اند.

مرحوم مولی صالح مازندرانی در شرح کافی می‌فرمایند:

«و من طرق العامة روایات متکثرة للمنع من الدخول فی أرض البواء و الخروج منها روی مسلم منها خمسة عشر منها ما رواه عن اسامة بن زيد قال قال النبی صلی الله علیه و آله «الطاعون رجز ارسل علی بنی - اسرائیل او علی من کان قبلکم فاذا سمعتم به بارض فلا تقدموا علیه و اذا وقع بارض و أنتم بها فلا تخرجوا فرارا منه» و البواقی کلها بهذا المضمون و هم قد اختلفوا فأخذ أكثرهم بتلك الروایات فمنعوا الفرار منه و القدوم علیه حتی قال بعضهم الفرار منه كالفرار من الزحف و بعضهم أجاز الامرین و قال بعضهم لم ینه عن الخروج خوف أن یهلك قبل أجله و لا عن الدخول خوف أن یصیبه غیر ما كتب الله له و لكن خوف فتنة الحی بظن أن هلاك من دخل لدخوله و نجاة من خرج لخروجه، و نقل عن ابن مسعود أن الطاعون فتنة علی المقیم و الفار یقول المقیم أقمت فمت و یقول الفار فررت فنجوت و انما فر من لم یحضر أجله و أقام من جاء أجله فمات» (شرح الکافی، جلد ۱۲، صفحه ۴۲)

همان طور که ایشان هم نقل کرده است اهل سنت روایات متعددی در این مساله نقل کرده‌اند و همان طور که مکررا گفتیم روایات ما در بسیاری موارد به روایات اهل سنت یا حتی برداشت آنها از روایات ناظرند و لذا در روایاتی

که ما قبلاً نقل کردیم امام علیه السلام در توضیح کلام پیامبر صلی الله علیه و آله بیان کردند که نهی پیامبر از فرار از طاعون مربوط به کسانی است که در مقابل دشمن قرار داشته‌اند نه نسبت به غیر آنها.

ذکر این نکته هم لازم است که نفی «عدوی» و سرایت در نقلی از نهج البلاغه به گونه‌ای وارد شده است که برخی از احتمالاتی که ما نسبت به روایت کافی بیان کردیم، در آن محتمل نیست.

وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْعَيْنُ حَقٌّ وَالرُّقَى حَقٌّ وَالسَّحَرُ حَقٌّ وَالْفَالُ حَقٌّ وَالطَّيْرَةُ لَيْسَتْ بِحَقٍّ وَالْعَدْوَى لَيْسَتْ بِحَقٍّ وَالطَّيْبُ نُشْرَةٌ وَالْعَسَلُ نُشْرَةٌ وَالرُّكُوبُ نُشْرَةٌ وَالنَّظَرُ إِلَى الْخُضْرَةِ نُشْرَةٌ (نهج البلاغه، صفحه ۴۸۸)

اما برخی از احتمالات در این نقل هم قابل بیان است از جمله اینکه این روایت عام است و قابل تقييد و تخصیص است، یا اینکه این روایت در مقام بیان نفی عموم است نه عموم نفی که با وقوع سرایت و واگیر در برخی موارد منافات ندارد. هم چنین در این روایت هم محتمل است که نفی سرایت نسبت به برخی بیماری‌ها بوده باشد که سرایت در آنها واقعیت نداشته است.

در هر حال در مقام نقل روایاتی بودیم که از آنها پذیرش سرایت و واگیر استفاده می‌شود.

یکی از این روایات، همان روایت منقول از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است:

رَوَى عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ جَعْفَرٍ الْبَصْرِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ص عَنْ أَبِيهِ عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ... وَكَرِهَ أَنْ يُكَلَّمَ الرَّجُلُ مَجْذُومًا إِلَّا أَنْ يَكُونَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ قَدْرُ ذِرَاعٍ وَقَالَ فَرَّ مِنَ الْمَجْذُومِ فِرَارَكَ مِنَ الْأَسَدِ (من لا يحضره الفقيه، جلد ۳، صفحه ۵۵۷)

رَوَى حَمَّادُ بْنُ عَمْرٍو وَآنَسُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ - عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ع - عَنِ النَّبِيِّ ص أَنَّهُ قَالَ لَهُ يَا عَلِيُّ أَوْصِيكَ بِوَصِيَّةٍ فَاحْفَظْهَا فَلَا تَزَالُ بِخَيْرٍ مَا حَفِظْتَ وَصِيَّتِي ... وَكَرِهَ أَنْ يُكَلَّمَ الرَّجُلُ مَجْذُومًا إِلَّا أَنْ يَكُونَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ قَدْرُ ذِرَاعٍ وَقَالَ ع فَرَّ مِنَ الْمَجْذُومِ فِرَارَكَ مِنَ الْأَسَدِ (من لا يحضره الفقيه، جلد ۴، صفحه ۳۵۷)

این روایت در برخی کلمات به صورت مرسل قطعی نقل شده است و مرحوم صدوق هم در من لا يحضره الفقيه هم به دو سند متفاوت نقل کرده است.

امر به فرار از فرد مبتلا به جذام نشانه پذیرش سرایت و واگیر است و فقهاء این روایت و تعبیر را به صورت قطعی ذکر کرده‌اند. مثل علامه در قواعد (جلد ۳، صفحه ۶۸) و شهید ثانی در مسالك که روایت را مشهور دانسته است (جلد ۸، صفحه ۱۱۱) و فاضل مقداد در تنقیح (جلد ۳، صفحه ۱۷۸) و ...

و برخی فقهاء بر اساس همین روایت در مساله عیوب مجوز فسخ نکاح از طرف زن جذام را از جمله مجوزات فسخ دانسته‌اند. مثلاً علامه می‌فرماید: «و لو قيل بأن للمرأة الفسخ بالجذام في الرجل أمكن، لوجوب التحرّز من الضرر، فإنّه عليه السلام قال: فرّ من المجذوم فرارك من الأسد» (قواعد الاحکام، جلد ۳، صفحه ۶۸)

مرحوم محقق ثانی نیز می‌فرماید: »

و احتج الآخرون بقوله عليه السلام: «إنما يرد النكاح من البرص و الجذام و الجنون و العفل»، فإنه عام في الرجل و المرأة إلّا ما أخرجه دليل، و بأنه يؤدي الى الضرر، إذ ذلك من الأمراض المعدية باتفاق الأطباء، و قد روي أنه صلّى الله عليه و آله قال: «فر من المجذوم فرارك من الأسد»، فلا بد من طريق التخلص. و لا طريق إلّا الخيار، و بأنه قد ثبت بالنص و الإجماع كونهما عيباً في المرأة ففي الرجل أولى» (جامع المقاصد، جلد ۱۳، صفحه ۲۶۹)

نظیر همین عبارت را مرحوم شهید هم در مسالك بیان کرده‌اند: «و حصول الضرر منه بالعدوى باتفاق الأطباء و أهل المعرفة، مضافاً إلى ما اشتهر من قوله صلّى الله عليه و آله و سلّم: فرّ من المجذوم فرارك من الأسد» (مسالك الافهام، جلد ۸، صفحه ۱۱۱)

مرحوم فیض نیز می‌فرماید: «و حصول الضرر منه بالعدوى باتفاق الأطباء و أهل المعرفة مضافاً الى الأخبار الشاهدة بعدواه مثل قوله صلّى الله عليه و آله: «فر من المجذوم فرارك من الأسد» و مثل حديث «ناولوهم على أطراف الرماح» و مثل خبر الخصال المصرّح بالعدوى في الأمراض الثلاثة و الأدوية و عدّ منها الجذام فالقول بذلك قوي جداً. و حينئذ ففيه أولى و لا سيما لحصول الضرر منه بالعدوى الثابت بتلك الأدلة» (انوار اللوامع جلد ۱۰، قسم ۱، صفحه ۱۷۴)

البته خبر خصال که ایشان ذکر کرده است چنین دلالتی ندارد.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ مَاجِيلَوِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْعَطَّارُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الدَّهْقَانِيِّ عَنْ دُرُسْتِ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص خَمْسَةٌ يُجْتَنَّبُونَ عَلَى كُلِّ حَالٍ الْمَجْذُومُ وَالْأَبْرَصُ وَالْمَجْنُونُ وَكَذُّ الزَّانَا وَالْأَعْرَابِيُّ. (الخصال، جلد ۱، صفحه ۲۸۷)

این روایت اشاره‌ای ندارد به اینکه اجتناب از جذامی به خاطر سرایت آن است یا اینکه به خاطر امر دیگری است مثل ولد الزنا و ...

در هر حال فرار از مجذوم در کلمات فقهاء مورد پذیرش قرار گرفته است و حتی برخی به استناد آن جذام را از عیوب مجوز فسخ نکاح توسط زن دانسته‌اند.

این تعبیر در روایات اهل سنت مکرر نقل شده است:

حَدَّثَنَا سَلِيمُ بْنُ حَيَّانَ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مِينَاءَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا عَدُوَّ وَلَا طَيْرَةَ. وَلَا هَامَةَ، وَلَا صَفَرَ، وَفَرٌّ مِنَ الْمَجْذُومِ كَمَا تَفَرُّ مِنَ الْأَسَدِ. (صحيح البخارى، جلد ۹، صفحه ۱۲۷)
حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا النَّهَّاسُ، عَنْ شَيْخِ بَمَكَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "فَرٌّ مِنَ الْمَجْذُومِ فِرَارَكَ مِنَ الْأَسَدِ" (مسند الامام احمد بن حنبل، جلد ۱۵، صفحه ۴۴۹)

یا در برخی روایات آمده است:

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى. أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ. ح وَ حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. حَدَّثَنَا شَرِيكُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ وَ هُشَيْمُ بْنُ بَشِيرٍ عَنْ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ، عَنْ أَبِيهِ. قَالَ: كَانَ فِي وَفْدٍ ثَقِيفٍ رَجُلٌ مَجْذُومٌ. فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّا قَدْ بَايَعْنَاكَ فَأَرْجِعْ». (صحيح مسلم، جلد ۴، صفحه ۱۷۵۲)

حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ رَافِعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنَ آلِ الشَّرِيدِ يُقَالُ لَهُ عَمْرُو، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: كَانَ فِي وَفْدٍ ثَقِيفٍ رَجُلٌ مَجْذُومٌ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، «ارْجِعْ فَقَدْ بَايَعْنَاكَ». (سنن ابى ماجه، جلد ۵، صفحه ۱۸۲)

أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ سُلَيْمَانَ قَالَ: أَنَا هُشَيْمٌ عَنْ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ فِي وَفْدٍ ثَقِيفٍ رَجُلٌ مَجْذُومٌ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنْ ارْجِعْ فَقَدْ بَايَعْنَاكَ». (سنن

النسائي، جلد ۴، صفحه ۳۷۵)

أَخْبَرَنَا زِيَادُ بْنُ أَيُّوبَ قَالَ: حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ آلِ الشَّرِيدِ يُقَالُ لَهُ عَمْرُو عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ فِي وَفْدٍ ثَقِيفٍ رَجُلٌ مَجْدُومٌ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْجِعْ فَقَدْ بَايَعْتُكَ. (سنن النسائي، جلد ۴، صفحه ۴۲۹ و جلد ۵، صفحه ۲۱۹)

حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ عَمْرُو بْنِ الشَّرِيدِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَدِمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ مَجْدُومٌ مِنْ ثَقِيفٍ لِبَيَاعِهِ، فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: "إِنَّهُ فَأَخْبَرَهُ أَنِّي قَدْ بَايَعْتُهُ، فَلْيَرْجِعْ" (مسند الامام احمد بن حنبل، جلد ۳۲، صفحه ۲۱۸)

حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ بْنُ بَشِيرٍ، عَنْ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ عَمْرُو بْنِ الشَّرِيدِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ فِي وَفْدٍ ثَقِيفٍ رَجُلٌ مَجْدُومٌ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "أَرْجِعْ فَقَدْ بَايَعْتُكَ" (مسند الامام احمد بن حنبل، جلد ۳۲، صفحه ۲۲۲)

البته در قبال این روایت، برخی روایات به عنوان معارض مطرح شده‌اند از جمله روایت صحیح هاشم که در کافی منقول است که در آن قضیه هم سفره شدن امام علیه السلام با جذامیان است که با پذیرش سرایت و واگیر منافات دارد.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: مَرَّ عَلِيٌّ بْنُ الْحُسَيْنِ ص عَلَى الْمُجَدِّمِينَ وَهُوَ رَاكِبٌ حِمَارَهُ وَهُمْ يَتَغَدَّوْنَ قَدَعُوهُ إِلَى الْغَدَاءِ فَقَالَ أَمَا إِنِّي لَوْ لَا أَنِّي صَائِمٌ لَفَعَلْتُ فَلَمَّا صَارَ إِلَى مَنْزِلِهِ أَمَرَ بِطَعَامٍ فَصَنِعَ وَأَمَرَ أَنْ يَتَنَوَّقُوا فِيهِ ثُمَّ دَعَاهُمْ فَتَغَدَّوْا عِنْدَهُ وَتَغَدَّى مَعَهُمْ (الكافي، جلد ۲، صفحه ۱۲۳)

یا از طرق عامه منقول است که پیامبر صلی الله علیه و آله با جذامیان هم سفره شده‌اند:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ، وَ مَجَاهِدُ بْنُ مُوسَى، وَ مُحَمَّدُ بْنُ خَلْفٍ الْعَسْقَلَانِيُّ، قَالُوا: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُفَضَّلُ بْنُ فَضَالَةَ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ الشَّهِيدِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَخَذَ بِيَدِ رَجُلٍ مَجْدُومٍ، فَأَدْخَلَهَا مَعَهُ فِي الْقَصْعَةِ. ثُمَّ قَالَ: «كُلْ، ثِقَةً بِاللَّهِ وَ تَوَكَّلًا عَلَى اللَّهِ». (سنن ابن ماجه، جلد ۵، صفحه ۱۸۱)

حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا مُفَضَّلُ بْنُ فَضَالَةَ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ الشَّهِيدِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ بِيَدِ مَجْدُومٍ فَوَضَعَهَا مَعَهُ فِي الْقَصْعَةِ، وَ قَالَ: «كُلْ ثِقَةً بِاللَّهِ، وَ تَوَكَّلًا عَلَيْهِ». (سنن ابی داود، جلد ۴، صفحه ۱۶۸۸)

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَشْقَرُ وَابْرَاهِيمُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَا: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا الْمُفَضَّلُ بْنُ فَضَالَةَ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ الشَّهِيدِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُتَكَدِّرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ بِيَدِ مَجْدُومٍ فَأَدْخَلَهُ مَعَهُ فِي الْقَصْعَةِ، ثُمَّ قَالَ: «كُلْ بِسْمِ اللَّهِ، ثِقَةً بِاللَّهِ، وَتَوَكُّلاً عَلَيْهِ». (سنن الترمذی، جلد ۴، صفحه ۵۰)

یا از برخی زنان پیامبر نقل شده است که آنها هم با جذامیان هم سفره شده‌اند و به همین روایت «لاعدوی»

استناد کرده‌اند. (شرح الکافی، جلد ۸، صفحه ۳۳۵)

اما به نظر می‌رسد این روایات با روایت فرار از جذامی معارض نیستند و با پذیرش سرایت هم منافات ندارند. روایت هشام و روایت منقول از جابر ممکن است به این دلیل باشد که ائمه و انبیاء علیهم السلام از عدم ابتلای به این بیماری مطمئنند چون معصومند و معصومین دچار بیماری‌هایی که موجب نفرت و انزجار مردم می‌شود نمی‌شوند و از این بیماری‌ها عصمت دارند و لذا مطمئنند که با هم سفره شدن با جذامیان به بیماری مبتلا نمی‌شوند و این معنایش نفی سرایت و واگیر در حق دیگران هم نیست.

ممکن است اشکال شود وقتی پیامبر و امام علیه السلام با جذامیان هم سفره می‌شود باعث می‌شود مردم نیز به آنها تأسی کنند و لذا در روایات اهل سنت منقول است که زنان پیامبر بر اساس همین با جذامیان هم سفره شده‌اند و لذا این نوعی بدآموزی است. این اشکال وارد نیست چون بدآموزی جایی است که به وقوع سرایت در حق دیگران تذکر داده نشود و فرض این است که این تذکر از طرف پیامبر و ائمه علیهم السلام بیان شده است.

اما روایت نقل فعل زنان پیامبر فاقد حجیت است چون این افراد معصوم نیستند تا عمل آنها مبنای استنباط موقف شریعت قرار بگیرد.

لذا به نظر می‌رسد روایت فرار از مجذوم دلیل خوبی بر پذیرش سرایت و واگیر است و حتی اگر روایت مشتمل بر «لاعدوی» بر نفی سرایت مطلقاً دلالت می‌کرد با این روایت معارض بود و همین برای اینکه نتوان نفی سرایت و واگیر را به شریعت نسبت داد.

اینکه برخی در توجیه روایت فرار از مجذوم گفته‌اند این روایت به این دلیل است که مبدا همراه شدن با مبتلایان به بیماری‌هایی که از نظر مردم موجب سرایت است و ابتلای اتفاقی به بیماری (نه به خاطر سرایت) باعث

ایجاد تصور غلط برای مردم بشود که سرایت و واگیر حقیقت دارد، از توجیهاتی است که نه عرفی است و نه قابل التزام است و نه از این روایات چنین چیزی فهمیده می‌شود.

و حتی اینکه در کلام صاحب وسائل مذکور است که تحرز از عدوی و ترتیب اثر بر موارد سرایت و عدوی مکروه است از روایات قابل استفاده نیست بلکه این روایات بر وجوب تحذر دلالت می‌کنند.

درست است که یکی از احتمالاتی که ما در معنای «لاعدوی» مطرح کردیم این بود که این روایت در صد نهی از ترتیب اثر بر عدوی است که به لسان نفی موضوع وارد شده است و گفتیم منظور از اثر عدوی همان تحرز است اما در مورد بیماری که عدوی در آن واقعیت ندارد اما مردم به غلط آن را واگیر می‌دانند نه اینکه با پذیرش عدوی، تحرز از آن مکروه باشد.

یکی دیگر از روایات که در کلمات اهل سنت هم منقول است:

قَالَ أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تُورِدُ الْمُمْرِضَ عَلَى الْمُصِحِّ. (صحيح البخاری، جلد ۹، صفحه ۱۴۹)

وَعَنْ أَبِي سَلَمَةَ، سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ بَعْدُ يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يُورِدَنَّ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحٍّ (صحيح البخاری، جلد ۹، صفحه ۱۴۹)

و حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَ حَرَمَلَةُ (وَ تَقَارَبَا فِي اللَّفْظِ) قَالَا: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ. أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ؛ أَنَّ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ حَدَّثَهُ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا عَدَوَى» وَ يُحَدِّثُ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحِّ». (صحيح مسلم، جلد ۴، صفحه ۱۷۴۳)

قَالَ أَبُو سَلَمَةَ: كَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُهُمَا كِلْتَيْهِمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. ثُمَّ صَمَتَ أَبُو هُرَيْرَةَ بَعْدَ ذَلِكَ عَنْ قَوْلِهِ: «لَا عَدَوَى» وَ أَقَامَ عَلَى «أَنَّ لَا يُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحِّ» قَالَ فَقَالَ الْحَارِثُ بْنُ أَبِي ذُبَابٍ (وَ هُوَ ابْنُ عَمِّ أَبِي هُرَيْرَةَ): قَدْ كُنْتُ أَسْمَعُكَ، يَا أَبَا هُرَيْرَةَ! تُحَدِّثُنَا مَعَ هَذَا الْحَدِيثِ حَدِيثًا آخَرَ. قَدْ سَكَتَ عَنْهُ. كُنْتُ تَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لَا عَدَوَى» فَأَبَى أَبُو هُرَيْرَةَ أَنْ يَعْرِفَ ذَلِكَ. وَ قَالَ «لَا يُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحِّ» فَمَا رَأَى الْحَارِثُ فِي ذَلِكَ حَتَّى غَضِبَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَرَطَنَ بِالْحَبَشِيَّةِ. فَقَالَ لِلْحَارِثِ: أَتَدْرِي مَاذَا قُلْتُ؟ قَالَ: لَا. قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: قُلْتُ: أَبَيْتُ.

قَالَ: أَبُو سَلَمَةَ: وَ لَعَمْرِي! لَقَدْ كَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُنَا؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «لَا عَدْوَى» فَلَا

أَدْرِي أَنَسِيَ أَبُو هُرَيْرَةَ، أَوْ نَسَخَ أَحَدُ الْقَوْلَيْنِ الْآخَرَ؟. (صحيح مسلم، جلد ٤، صفحہ ١٧٤٣)

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ وَ حَسَنُ الْحُلَوَانِيُّ وَ عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ (قَالَ عَبْدٌ: حَدَّثَنِي. وَ قَالَ الْاُخْرَانِ: حَدَّثَنَا) يَعْقُوبُ-

يَعْنُونَ ابْنَ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ- حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ صَالِحٍ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ. أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا عَدْوَى» وَ يُحَدِّثُ مَعَ ذَلِكَ «لَا يُورِدُ الْمُمْرِضُ عَلَى الْمُصِحِّ» بِمِثْلِ حَدِيثِ يُونُسَ.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ. أَخْبَرَنَا أَبُو الْيَمَانِ. حَدَّثَنَا شُعَيْبٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ: نَحْوَهُ.

(صحيح مسلم، جلد ٤، صفحہ ١٧٤٤)

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو؛ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛

قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يُورِدُ الْمُمْرِضُ عَلَى الْمُصِحِّ». (سنن ابن ماجه، جلد ٥، صفحہ ١٨٠)

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُتَوَكِّلِ الْعَسْقَلَانِيُّ وَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ الزُّهْرِيِّ، عَنْ

أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا عَدْوَى، وَ لَا طِيرَةَ، وَ لَا صَفَرَ، وَ لَا هَامَةً» فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ: مَا بَالُ الْإِبِلِ تَكُونُ فِي الرَّمْلِ كَأَنَّهَا الظَّبَاءُ فَيُخَالِطُهَا الْبَعِيرُ الْأَجْرَبُ فَيَجْرِبُهَا؟ قَالَ: «فَمَنْ أَعْدَى الْأَوَّلِ». قَالَ مَعْمَرٌ:

قَالَ الزُّهْرِيُّ: فَحَدَّثَنِي رَجُلٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا يُورِدَنَّ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحٍّ» قَالَ: فَرَأَجَعَهُ الرَّجُلُ فَقَالَ: أَلَيْسَ قَدْ حَدَّثْنَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا عَدْوَى، وَ لَا صَفَرَ، وَ لَا هَامَةً؟»

قَالَ: لَمْ أَحَدِّثْكُمْوه. قَالَ الزُّهْرِيُّ قَالَ أَبُو سَلَمَةَ: قَدْ حَدَّثَ بِهِ، وَ مَا سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ نَسِيَ حَدِيثًا قَطُّ غَيْرَهُ. (سنن ابى

داود، جلد ٤، صفحہ ١٦٨٣)

مَالِكُ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْأَشَجِّ، عَنْ ابْنِ عَطِيَّةٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا عَدْوَى

وَ لَا هَامَ وَ لَا صَفَرَ. وَ لَا يَحِلُّ الْمُمْرِضُ عَلَى الْمُصِحِّ. وَ لِيَحْلُلَ الْمُصِحُّ حَيْثُ شَاءَ». فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَ مَا ذَاكَ؟ فَقَالَ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّهُ أَدَّى (الموطأ، جلد ٥، صفحہ ١٣٨٠)

حَدَّثَنَا عَفَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ، قَالَ: حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " لَا يُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحٍّ" (مسند الام احمد بن حنبل، جلد ١٥، صفحہ ١٤٩)

حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لَا يُورَدُ الْمُمْرِضُ عَلَى الْمُصِحِّ" وَقَالَ: "لَا عَدْوَى، وَلَا طَيْرَةَ، وَلَا هَامَةَ، فَمَنْ أَعْدَى الْأَوَّلَ" (مسند الامام احمد بن حنبل، جلد ۱۵، صفحه ۳۷۶)

که البته این روایت به تعبیر دیگری هم وارد شده است:

وَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: لَا يُورَدَنَّ دُوْ عَاهَةٍ عَلَى مُصِحٍّ. (معانی الاخبار، صفحه ۲۸۲)

مورد این روایت اگر چه در برخی از نقل‌ها بیماری حیوانات است و حتی بعضی از آنها در مورد جرب وارد شده است که مفاد آن نهی از داخل کردن حیوان دارای مریضی بر حیوان سالم است اما چه بسا این روایت یک قاعده کلی باشد که حیوان بیمار را بر حیوانات غیر بیمار وارد نکنند یا اینکه هیچ بیماری را بر انسان سالم وارد نکنند هر چند از این جهت باشد که احتمال سرایت وجود دارد و یعنی قاعده هر بیماری این است که باید از آن اجتناب کرد و مواردی که وثوق و اطمینان به عدم سرایت هست از این قاعده خارج شده است اما در غیر آن موارد در هر بیماری شارع احتمال سرایت را منجز قرار داده است و این دقیقا در مقابل تصور غلط از تعبیر «لاعدوی» است.

توجه به این نکته هم لازم است که حتی اگر مفاد تعبیر «لاعدوی» نفی سرایت مطلقا باشد با این حال ممکن است همان سرایت که از نظر شریعت واقعیت ندارد موضوع برخی احکام شریعت قرار گرفته باشد مثلا نفرت طبع نوع انسان‌ها از آبی که بیماران مبتلا به بیماری‌هایی که تنفر عمومی از آنها هست استفاده کرده‌اند موجب سقوط وجوب وضو با آن آب باشد چون وجوب وضو به این آب حرجی است یعنی حتی اگر به عدم سرایت هم یقین داشته باشد اما تنفر طبعی و استقذار یک امر قهری و طبعی است و با بیان عدم سرایت این تنفر برطرف نمی‌شود همان طور که ممکن است کسی با علم به عدم ضرر از جانب میت از مرده بترسد و به خاطر این احتمال ضرر به خاطر این ترس مثلا وجوب وضو از آبی که کنار میت است از او ساقط شود.